

„Szlak kobiet Krakowa – krakowianki” ma przywrócić społecznej pamięci wybitne i odważne kobiety. Poświęcona im trasa turystyczna pozwoli wpisać w tkanę miejską miejsca związane z ruchem emancypacyjnym i podkreślić ważną rolę kobiet w rozwoju Krakowa.

Szlak powstał dzięki współpracy Gminy Miejskiej Kraków z Centralnym Ośrodkiem Turystyki Górskiej PTTK i przy wsparciu merytorycznym dr hab. Agnieszki Chłosty-Sikorskiej, prof. Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Szlak jest częścią projektu „Krakowianki”.

Więcej informacji:

www.krakow.pl/odwiedz_krakow
www.facebook.com/Krakowiankisilamiasta
www.krakowianki.krakow.pl

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Historic Centre of Kraków
inscribed on the World
Heritage List in 1978

Organizacja Narodów
Zjednoczonych
dla Wychowania,
Nauki i Kultury

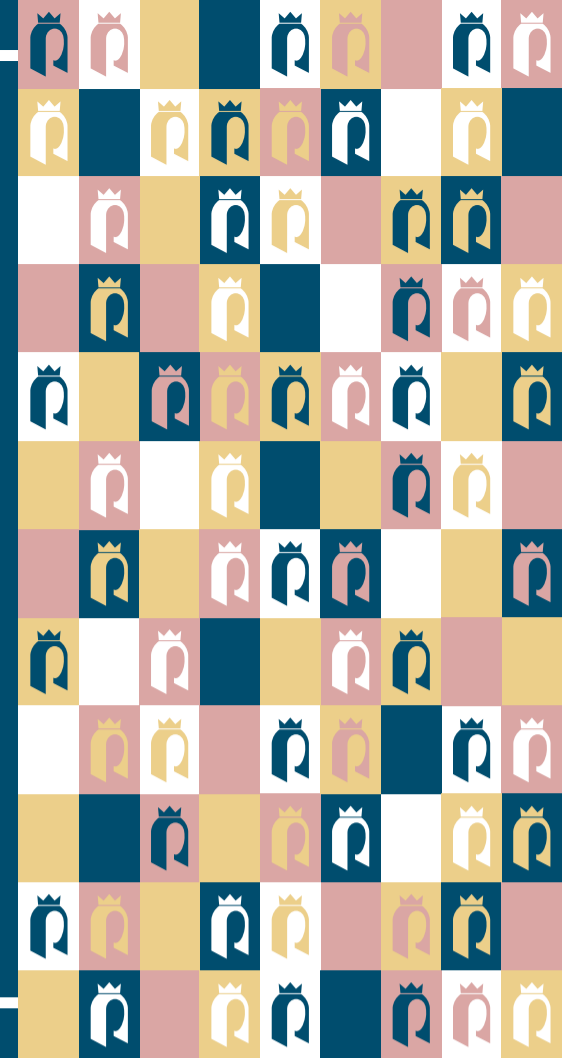
Historyczne Centrum Krakowa
wpisane na Listę Światowego
Dziedzictwa w roku 1978

krakowianki

SPACEROWNIK NOWA HUTA

SZLAK KOBIEC
KRAKOWA
KRAKOWIANKI

1

ANNA PAWLAK-DRUZGAŁA (PAWLAK-SUCHOWIAK)

(1937–2009)
– socjolożka sportu, turystyki i rekreacji. Dr hab. nauk kultury fizycznej i profesorka AWF w Krakowie, prorektorka Podhalańskiej Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Targu, ale także artystka-plastyk. Autorka projektu neonów o charakterystycznym kroju liter, w tym m.in. cukierni Markiza i Bambo i wielu nowohuckich sklepów.

2

ZOFIA WŁODEK

(daty urodzin i śmierci nieznane)
– założycielka kobiecej brygady murarskiej. W czasie budowania Nowej Huty w 1950 r. zobowiązała się do wykorzystania przy pracach także połamanych cegieł, które męskie brygady murarskie odrzucały, a także do zbudowania żłobka dla dzieci tylko siłami kobiet. Stała się gwiazdą propagandy czasów stalinowskich, lecz jej sława przygasała wraz z przestojami w dostawie materiałów budowlanych, co spowodowało znaczne opóźnienie prac. Po tym niepowodzeniu Zofia Włodek została „wygumkowana” i słuch dosłownie o niej zaginął.

3

ALINA FEDOROWICZOWA

(1913–2002)
– wywiadowczyni polskiego Podziemia, kapitan Armii Krajowej, poetka, pedagogka, działaczka na rzecz chorych dzieci, wykładowczyni. Po przeprowadzce do Krakowa założyła szkoły szpitalne w Szpitalu Żeromskiego i Instytucie Pediatrii w Prokocimiu, wykładała w Instytucie Pediatrii Akademii Medycznej. Pomagała kombatantom i rodzinom zamordowanym w Katyniu, Charkowie i Miednoje. Inwigilowana przez NKWD.

4

HELENA ŚCIBOROWSKA- MIERZWINA (HELENA MIERZWA)

(1910–1977)
– działaczka społeczna, oświatowa, polityczna związana ze Stronnictwem Ludowym. Absolwentka Wydziału Rolniczego UJ, żona ważnego działacza ludowego Stanisława Mierzwy. Po II wojnie światowej przeniosła się do Mogiły, gdzie pracowała w urzędzie gminy i pomagała założyć gimnazjum. Została przewodniczącą Sekcji Kobiet krakowskiego zarządu Polskiego Stronnictwa Ludowego, a w wyborach 1947 r. startowała do Sejmu z listy tej partii. Wybory zostały sfałszowane przez komunistów, a partia ludowa – zmarginalizowana. Po odwilży październikowej w 1956 r. prowadziła działalność wśród kobiet wiejskich.

5

JADWIGA BEAUPRÉ

(1902–1984)
– absolwentka Wydziału Lekarskiej UJ, doktor nauk medycznych, prekursorka nowoczesnego macierzyństwa, kapitan Armii Krajowej, uczestniczka powstania warszawskiego. Po wojnie wróciła do Krakowa, gdzie pracowała w szpitalu im. Gabriela Narutowicza, a w 1956 r. założyła w Nowej Hucie jedno z pierwszych w Polsce izbę porodową i szkołę rodzenia. Była autorką poradników o macierzyństwie.

6

MARTA INGARDEN

(1921–2009)
– absolwentka Politechniki Krakowskiej, inżynier architekt, współprojektantka najważniejszych nowohuckich budynków. W czasie II wojny światowej była żołnierką Armii Krajowej. Współprojektowała m.in. pl. Centralny, Centrum Administracyjne Huty, Blok Szwedzki, Teatr Ludowy, szpital im. Ludwika Rydygiera, przedszkola i szkoły na nowohuckich osiedlach.

7

KRYSTYNA GIL

(1938–2021)
– działaczka romska, osierocona w wieku 5 lat, gdy jej rodzina została wymordowana przez Niemców w Szczurowej, a ona była jedną z nielicznych ocalałych. W latach 50. XX w. przeniosła się do Nowej Huty, gdzie założyła rodzinę. Była pierwszą romską motorniczą w Krakowie oraz działaczką na rzecz praw polskich Romów. Przy założonym przez siebie Stowarzyszeniu Kobiet Romskich w Polsce prowadziła świetlicę dla dzieci, którym organizowała dożywanie, zajęcia i kolonie, a które nazywały ją „babcią”.

8

ANNA SIATKOWSKA

(1932–2014)
– społeczniczka i animatorka nowohuckiej kultury, kierowniczka Wydziału Kultury Dzielnicy Rady Narodowej w Nowej Hucie od 1957 do 1982 r., inicjatorka tworzenia pracowni plastycznych w nowo budowanych blokach. Dzięki temu pomysłowi w Hucie osiadło i pracowało wielu artystów, w tym wybitnych twórców. Była jedną z inicjatorek powołania Nowohuckiego Centrum Kultury.

9

OBROŃCZYNIĘ KRZYŻA

– bohaterki wydarzeń 27 kwietnia 1960 r. Bronieży dworku krzyża przy skrzyżowaniu ulic Karola Marksa i Włodzimierza Majakowskiego w miejscu, które zgodnie z wcześniejszą decyzją władz komunistycznych miało stać się miejscem budowy kościoła w Nowej Hucie. Władze zmieniły jednak zdanie i wystąpiły ekipę, aby zdemontowała krzyż. Przeciwno temu zaprotestowali ludzie, w tym dużo kobiet, którzy przepędzili robotników i ustawili krzyż na nowo. Konflikt eskalował – władza przysłała milicję i ZOMO, które użyły pałek, amatek wodnych i gazu łzawiącego. obrońcy krzyża stawiali opór za pomocą kamieni i kostki brukowej. Dopiero koło północy udało się spacyfikować obrońców. Krzyż pozostał na miejscu, ale pierwszy nowohucki kościół wybudowano w innej lokalizacji.

10

KRYSTYNA SKUSZANKA

(1924–2011)
reżyserka teatralna i telewizyjna, od 1955 r. pierwsza dyrektorka Teatru Ludowego, który prowadziła wraz z mężem Jerzym Krasowskim. Pod jej przewodnictwem teatr stał się jedną z najwybitniejszych i najbardziej interesujących scen dramatycznych w Polsce. W 1972 r. została dyrektorką Teatru im. Juliusza Słowackiego, była wykładowczynią w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Krakowie.

11

SIOSTRY SŁUŻEBNICZKI Z DĘBNIK

– ten żeński zakon habitowy Sióstr Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej jest obecny w Krakowie od 1913 r., gdy przybyły do Dębnik. Siostry zajmowały się pracą charytatywną i opiekuńczo-wychowawczą. Od października 1945 r. część z nich oddelegowano do Bieńczyca, gdzie objęły opieką kaplicę w dworcu przy ul. Kaczeńcowej, a potem – pobliski kościół Arka Pana i powstała tam parafia. W stanie wojennym wspierały rodziny internowanych oraz pomagały w organizacji nielegalnych struktur „Solidarności”. Zakonnice opiekują się kościołem do dzisiaj, przez parafię przewinęło się ok. 150 sióstr.

12

WANDA

– legendarna córka księcia Kraka, która będąc – wedle legendy – następczynią ojca rządziła mądrze i sprawiedliwie jego księstwem. Niestety, o jej urodzie i bogactwie państwa dowiedział się niemiecki książę Rydygier, który zapragnął ją poślubić, a na odmowę zareagował przygotowaniem do inwazji. Aby uratować swoich poddanych przed niewolą i grabieżą, księżniczka Wanda rzuciła się do Wisły i utonąła. Jej ciało wypłynęło w pobliżu wsi, gdzie mieszkańcy pochowali zwłoki i usypali nad jej grobem kopiec-mogilę – co dało nazwę pobliskiej wsi. Z kolei imieniem Wandy nazwano w Nowej Hucie: osiedle, nieistniejący już klub żużlowy, dom handlowy oraz most.

SZLAK KOBIET W KRAKOWIE PO NOWEJ HUCIE

KOBIETY OD ZAWSZE ODGRYWAŁY OGROMNĄ ROLĘ W DZIEJACH KRAKOWA. BEZ ICH CIĘŻKIEJ PRACY, PASJI I WYTRWAŁOŚCI MIASTO MIAŁOBY ZUPEŁNIE INNY CHARAKTER I WYGLĄD. KOBIETY WSPÓŁTWORZĄ HISTORIĘ TEGO WYJĄTKOWEGO MIEJSCA I WSPÓŁDECYDUJĄ O JEGO ROZWOJU, ZARÓWNO W MOMENTACH BURZLIWYCH, JAK I PODCZAS SPOKOJNYCH, CODZIENNYCH DNI. KRAKOWIANKI SĄ PEŁNE PASJI I ENERGII, DZIĘKI CZEMU TO NIEZWYKŁE MIASTO ZYSKAŁO JEDYNĄ W SWOIM RODZAJU ATMOSFERĘ. SPACERUJ PO NOWEJ HUCIE, POZNAJĄC HISTORIĘ, CZY RACZEJ HERSTORIĘ, KRAKOWIANEK.

1 ANNA PAWLAK-SUCHOWIAK

Na rogu pl. Centralnego i os. Centrum A od strony al. Jana Pawła II znajduje się neon „Markiza”. Nowa Huta stynęła z neonów, a ten konkretny reklamował cukiernię, która mieściła się pod arkadami. Autorką jego projektu, jak też wielu innych, była Anna Pawlak-Suchowiak. Obecnie neon po renowacji świeci w kolorach różowym i błękitnym, choć – co ciekawe – sami mieszkańcy nie są pewni, jakie były kolory oryginalne, a nie zachowały się żadne kolorowe zdjęcia, aby sprawę barw rozstrzygnąć.

2 ZOFIA WŁODEK

Na os. Na Skarpie 27 możemy zobaczyć budynek dawnego żłobka, którego wybudowania podjęła się przodowniczka pracy i chwilowa gwiazda stalinowskiej propagandy Zofia Włodek wraz ze swoją kobiecą ekipą murarską. Niestety, mimo szczerych chęci budowa napotkała na trudności w dostawie materiałów budowlanych, przez co opóźniła się, a sama Zofia Włodek – prawie tak, jak bohater filmu „Człowiek z marmuru” – utraciła status gwiazdy i została skazana na zapomnienie.

7 KRYSZYNA GIL

Przy Os. Uroczym 1 mieści się siedziba stowarzyszenia Kobiet Romskich w Polsce, które założyła Romka Krystyna Gil. Organizacja powstała, aby przeciwdziałać dyskryminacji Romów w społeczeństwie oraz kobiet w rodzinach romskich. Stowarzyszenie ma także na celu wspieranie edukacji dzieci romskich i dzieci polskich oraz pomoc dzieciom zarówno romskim, jak i polskim.

8 ANNA SIATKOWSKA

Gmach przy os. Zgody 2 to obecnie jeden z budynków Urzędu Miasta Krakowa, gdzie mieszczą się wydziały zajmujące się sprawami ogólnokrakowskimi, jak i sprawami, które dotyczą tylko mieszkańców Nowej Huty. Do 1990 r. budynek był siedzibą Dzielnicowej Rady Narodowej w Nowej Hucie, a jedną z urzędniczek pełniących funkcje kierownicze była Anna Siatkowska, która wniosła wielkie zasługi w rozwój nowohuckiej kultury.

9 KOBIETY – OBROŃCZYNIĘ KRZYŻA

Pomnik w formie krzyża znajduje się w miejscu, w którym władze komunistyczne zezwoliły na budowę kościoła, a potem tę zgodę cofnęły i próbowały usunąć postawiony tam krzyż. Wzburzyło to mieszkańców i doprowadziło do walk z milicją i ZOMO w 1960 r. Pomnik przy ul. Ludźmierskiej 2 wzniesiono w 2007 r. – 6 lat po wybudowaniu kościoła obiecanego nowohucianom 41 lat wcześniej. W obronie krzyża liczny udział wzięły kobiety i to również ich ręce są wykute w brzoju na pomniku.

10 KRYSZYNA SKUSZANKA

Pierwszą dyrektorką Teatru Ludowego przy os. Teatralnym 34 była Krystyna Skuszanka, a wśród jej następców były także kolejne kobiety. Placówka początkowo przewidziana była do działania głównie na rzecz mieszkańców Nowej Huty, ale szybko – już za czasów swojej pierwszej dyrektorki – zdobyła popularność i widzów, którzy przyjeżdżali na przedstawienia ze „starego” Krakowa. Teatr działa nie tylko w Nowej Hucie, ale także na Scenie Pod Ratuszem na krakowskim Rynku Głównym.

11 SIOSTRY SŁUŻEBNICZKI

Kościół Arka Pana przy ul. Obrońców Krzyża 1 był pierwszym nowo wybudowanym budynkiem sakralnym w Nowej Hucie, który uzupełnił sieć pięciu małych dotychczas istniejących świątyń, które wystarczały dla dawnych wsi, ale nie pozwalały na postugę duszpasterską w coraz ludniejszej dzielnicy miasta. Wybudowano go w latach 1967–1977 i był rezultatem m.in. obrony Krzyża Nowohuckiego. Władze komunistyczne pozwoliły na budowę kościoła, choć kilkaset metrów od miejsca, gdzie go pierwotnie planowano. Posługę przy tym kościele pełnią siostry Służebniczki dębnickie.

12 WANDA

Kopiec Wandy to jedyny kopiec w Nowej Hucie i jeden z pięciu w Krakowie. Jest zwieńczony marmurowym pomnikiem białego orła ozdobionego kądzielą skrzyżowaną z mieczem i napisem „Wanda” na cześć córki i następczyni legendarnego księcia Kraka. Według legendy jest mogiłą, stąd nazwa pobliskiej dawnej wsi.

3 ALINA FEDOROWICZOWA

Szpital im. Stefana Żeromskiego przy os. Na Skarpie 66 miał służyć przede wszystkim mieszkańcom Nowej Huty. Jego budowę rozpoczęto w 1951 r. Zaczął działać w 1954 r., a potem co parę lat uruchamiano jego nowe oddziały i z czasem zaczął służyć mieszkańcom całego Krakowa. Łącznie hospitalizowano w nim ok. 1.5 mln pacjentów i urodziło się w nim prawie 150 tys. dzieci. Spośród wielu zasłużonych lekarzy warto wymienić Alinę Fedorowiczową, która z poświęceniem zajmowała się w nim chorymi dziećmi.

4 HELENA ŚCIBOROWSKA-MIERZWINA

W Willi Rogozińskich przy ul. Klasztornej 2 mieściła się pierwsza szkoła dla dzieci z Mogiły, a zajęcia w niej prowadziła m.in. Anna Rogozińska. Po II wojnie światowej, jeszcze przed budową Nowej Huty, przy ul. Klasztornej mieszkała działaczka ludowa Helena Ściborowska-Mierzwina (Helena Mierzwa), która pracowała w tamtejszym urzędzie gminy i pomagała założyć w Mogile gimnazjum. Jej mąż, zasłużony działacz PSL, Stanisław Mierzwa patronuje jednej z nowohuckich ulic.

5 JADWIGA BEAUPRÉ

Dawny budynek Izby Porodowej i Szkoły Rodzenia przy os. Willowym 19 zajmuje obecnie Interwencyjna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza dla Dziewcząt. W tym budynku w 1956 r. Jadwiga Beaupré założyła w Nowej Hucie jedną z pierwszych w Polsce izbę porodową oraz szkołę rodzenia.

6 MARTA INGARDEN

Współautorka projektu m.in. Bloku Szwedzkiego przy os. Szklane Domy 1, wybudowanego w latach 1957–1959. Ingarden zaprojektowała go wraz z mężem Januszem Ingardenem oraz innymi architektami, m.in. Ireną Pać-Zaleśną i Aliną Ziębą. 7-piętrowy, 260-metrowy budynek wyróżnia oryginalna forma, będąca realizacją ideałów słynnego architekta i urbanisty Le Corbusiera. Dzięki nietypowej, kolorowej fasadzie i szerokim pasom okien, budynek zwano „szklanym domem”, w nawiązaniu do utopijnego konceptu z „Przedwiośnia” Stefana Żeromskiego.

